

KRIŽIOKAI.

→ Istorickas aprasimai per Henryka Sinekewiczu. →

12 GULDE ANT LIETUWISZKO

JONAS B. SMELSTERIS.

Ir szurpulis perbegio per jio kuna, aut mislies, jog tai, gal kokis skenduoli, i-zliudus isz minkliniu pelkiu, ejna pas Jin. Na-gi szalatos apžiliugius rankos skenduoli kad griebe tu už jio, tagi žalios bai-los akis waidiklos pragrines kad pažiureta in jiu, ar gali pasiroduti jiam kokis baisus ermis, ka gi tuonet dariti!!

Pajauta, kad po geležiniu gobutru plaukai jiam ant galvos kilia.

Bet triukszmas welei dawesi girdeti — tuokart aiszkesnis. Zbiszku atkvepo, intraukes digcezi or in placuzis. Mane, jog tai ne zveris, wienok nutverie zberkbus ir nusprenede ne priliaisti prie saves n ir ne pelkiszos buities.

Trotarpu lengwai suosez wirzunes pusziu, užgautu weje liu, o kad wejes papute izs tos szalis isz katros artinosi prie jio, tas nezinomas ir nematomas sutverimas, Zbiszku suode smoka meszkos. Tuomet pradziugo nes ne abejojo jau — ejo mikutis!

Izsniko isz sirdies Zbiszkaus baime pradejo su intempi-mu weizeti in szali isz katros artinosi meszka, noredamas patirti kokeme astume randasi anoj i

Netrukus izgirdo niurnejima ir sruikscziojima zveries.

— Jaib tik ne ejtu dwi — pan islijio Zbiszku.

Bet toje walandoje iszwidu nedidelem astume no sawes tamsu pawieksla zveries, kuri ejdama paweju ne galejo suos-tit žmogus, tuo labjau, jog užeminejo jia gardus kwapsnis me-daus.

— Ejk-szen-gi mocziute! — paszauke Zbiszku iszszok-damas isz uz medzio.

Meszka surailijo trumpai, rasi, persigandusi, netiketis nu pasitikmu su žmogum, bet buvo jau per arti priejus ir gelbetis beginu jau ne buvo laiko, todel pasikeite ant pastur-galinu kojo iszsketes pirmagelines letenai, tartum, žmogus susitiktes po ilgam nesimatinu su miela jiam ipata, idant pri-spausti jia prie sawo krutines. Zbiszku wienok ne nus-gando meszkos staczei atsistojusios, jis tik to ir lauke: pas-imagineis ir suspaudeis druczei žberklikoti delnuosis, szoko kaip baijas prie zveries ir immuze, insibegejas ir stumes su-wis, pajegi, szoke in krutinia meszkos.

Giria sudrebejo dabartes, no balsulingo raulio. Meszka sweris letenomu už žberklikcio, noredama iszslupti juos isz sawo krutines, bet patraukus pajante da didesni skausma, kuri dare uzkreiciant dantu žberkliniu, palaido žberkbus subaube da baišia ir sieke letenomu sawo žuditoju, bet pul-damuis prie Zbiszkaus atsireme in žberkerius ir da giliu in sa-wo krutinia juos instume.

Zbiszku ne matidamas per tamsu ar žberkeriu dantis gerai insisweige in krutinia zveries, ne liaido i-z ranku žberklikcio. Drasliai stume no saves zveri, kursai pradejo blaszkis in vias szalis. Giria nuolatos drebejo no raulijino-o zveries, kuri ekanlejo pasiūtikzas inirtimas sielwar-tas.

Zbiszku ne galejo isszitaukti i-z užjuoscio bortos, ne inmu-zes pirma in žeme užmailinu galu žberklikcio, mesz-ka in vias szalis drauge ir u Zbiszku, buk suprasdamas ka-reik dariti, idant parbloszki sawo žuditoju — ir noro kožnu pajudinimu szakes, innusztos in krutinia, dare saw baius so-puli, jau ant to ne paejo, tik stengesi parbloszki sawo žudi-toju, idant nertverti jin in sawo nagus ir supleszti in szmo-tus. Prasidjeo baisi kowa, ar grume, kuri tesesi gan' ilgai, ne Zbiszku nors priverstas buvo szokinet isz wienos wietos in kita, stowje stipei, nesiduodamas zveriu parbloszki sa-wes; jaute wienok galiaus jos spekos jio slista ir jog, jaigu zveris ne nusilps weikei, tures puli, o tokeme karte zuu lete-nos'a ir dantisia zveries: nusprenede galetis ant mirties, pasi-stengdumas isz paskutines gales, isszisergez i-slenke in pu-lan-ki streus, idant laikais ne parpulti augsztemiam; inirties pra-dejo kalbetti:

— Mano mirtis, ar tavo, erminis sutverime!....

Izsties rustibye buvo pasiregec ant mirties, geriau no-rejo pats prazuti, negu zveri palaisti — stume i-z wienko wieko szakia in meszka, bet, užkluiwus kojei už szaknies, usziswiro jo ir jau inirtius mesezka tuomet buvo parbloszki jis ant ze-nes, jaigu ne buto toje-gi walandoje kita szaka in issimiegas in krutinia zveries, kuris pajautas nauje skausma krutinej atlaido žberklikto Zbiszkaus, dalausdamas jiam algauti lig-swermia — tuomet iszwidu jis tamsu pav eik-sla meszka-prie sawes, o balsas oin paszauke umai prie paczios jio aus-es:

— Kiriu!....

Zbiszku, nadodamas isz walandeles atliaidimo zveries, skubie i-sztrauke kiriu isz užjuoscio ir karto smarkei, Zveris konwulszkai suribo, teip labai kad net sukrete ran-kas laikanciu szakoczekiu ir — griuo sustenejas baisei ant zemes; pradejo kroki baigandas sawa giwenia. Bet nelgai kroke. Apsiswiezpatato tila, ir tiktaile galema buvo girdeti garsu ir skubu wiewima Zbiszkaus, kuris stowje atsirenes in medzi, nekoj os jiomu linko isz nulismu. Po wal-andai net pakeles galva, iszwidu szale sawes pawieksla žmogis-ka, kurio per tamsu ne galejo in attis kas tai do zmogus — lersigando, pamisljas, jog tai gal nezemis, buities:

— Kas tu es? — paklause pagaliaus su neramumu.

— Ague! — atsake laibas moteriskas balsas.

Zbiszku zdzio iszstarti isz munisilebimo ne galejo, au-simis sawe ne tikejo. Bet abejonius nelgai buvo pas jin, nes ta pats balsas merginos welei atsiliepe:

Inskilis ugnies.

Ir atsiliepe czaissiekumas skiltuvu in titnaga, o drauge su tuom atbulis pasipile kiliuksztis ir prie jio miuganciuos sawie-sos Zbiszku iszwidu weida Agnes, kurios lopus pute in už-guzduzu piuti. Net tuomet pamiliujo, jog Agne pribuwo jiu in pagelba, be kurios gal, butu prazwus; suprato jis wiska isz kokios priezaistes jio pribuwo in czia, pajauta sa wo sziurde didelia dekingista dei murgiuos, nes jiosos szakes aapsaigojo jin in letenu meszkos, o, rasi, ir no mirties, pertai ne mislidamas jis ilgai, priej prie merginos ir, paemes jiosos ranka, pubacezevo.

Merginai iszpuvole isz ranku skiltuwas ir pintis.

— Palauk-gi Ko? — pradejo kalbetti mergina susi-maiszusi.

— Jis piliau jios ranka ir tare:

— Diewas teužnoka taw mergele. Ne zinau kas butu-wikus be tawes.

Mergina jieszkodama, pritupus, skiltuwo ir pinties, ka-bejo, teisindamasi:

— Baiminaus, idant su tawim tas pats ne nusikitu, kaij ir su Beduwa. Ka-gi tuomet biednas sens Motiejus da-ritu be taw?... jau jis ir teip wos tik kviepuo?... Pertai-gi paemeu szakia ir atejau taw in pagelba.

— Ar tai tu artinai i-z užpakalo manes?

— Až.

— O az misliju jog tai pikta....

— Nemaža ir mane eme baime, nes czia netoli ūuklines peikas, kur kaip zmones pasakoje baidosi, o da teip tamu....

— Kodel ne atsiliepe?

— Baininaus, idant manes ne nuwujtum no czia.

Tai tarius welei pradejo skilti, suradus skiltuwa ir pinto, pagaliaus padedo an ingruzduisiot pinties pakulu ziuprel, krios prie paputimo tuoju ussidge balta liepsna.

— Turiu dwi balaneles — tare, otu pririnkk sausu sa-keiliu; sulursiwa ugn.

Po walandai užleipsnawo sausos szakeles ir lapai, o prie tos szwies abudu iszwidu pilkai-ruda kumpalaiki meszkos, gulinicos krauju klane.

— O-ho, diktas zveris! — atsiliepe su tulu pasidi-žiawim Zbiszku.

— Ale galwa, beweik pusian perdem perskelta... da-dawe — Agne. — Wa Jezau! žurek....

Ir tai pasakius prisileuke ir szukis pirsztus in plaukus zveries, noredama patirti, ar daug taiku turi zveris sawije, pokam pasikele su liksmu weidu in tare:

— Bus tauku ant kokiu dwieju metu!

— Žeberklai mano sulaukinti, žurek!

— O, bet tai mano, ka-gi asz darab namieje pasakius?

— U-gi tai kas?

— Tewas manes ne butu liaides in miszka nakcze, pas-lapce, kada wisi sumigo, iszzejau isz namu.

— Tu ne pasakok niekan, jog asz czia buwau — dada-we po walandai, ne se noriu kad zmones kalbetu....

— Asz palidesu tawu namon, nes wilkai da gali užpul-ant tawes, o szakes nebeturi.

— Gerai!

Kalbėjosi da ilga walanda prie szwiesios liepsnos degan-ciu sausu szaku prie lawono zveries, paneszus abudu, tartum, in szemiszku sutverinus.

Zbiszku weizejo ant patogaus weido Agnes, apszwiestos szwiesiakurto ugnies, pagaliaus tare:

— Bet-gi tokios kitos merginos, kaip tu, rasi ant wisos pasaules ne rastum! Taw tik jau kareiwu buti.

Iji žwigtelėjo ant jio, o potam atsake su kokiu tai koktu-mu.

— Asz zinu,... bet nesiyuokki tikta isz manes!

Skirius V.

A GNE pati isztarino didelia pudoinia meszktaku, ku-riu pirmutinia kworta ižgeri senas, pažietais Motiejus su didžiu noru, nesai buwo swēzi ir ne priswilinti ir turejo nesulksztu smoka, nes mergina, tirpindama pridejo iuvariu szkuniu ir gžidžiu. Sustiprejo senas tuojaus, bent dwa-se, nesai wilius inzenge in jio szridi, jog da pasiteisias ir pa-giveas sawa numentoje teviskeje.

— To tik man reikejo — kalbėjo jisai. — Kada žmogu je wiskas gerai isszitaukuos, tai gal ir paszinas iszlisias.

Kito wienok kwartos meszktanku, jau ne skanejo jiam teip, kaip pirmutine, wienok ne liowes gerias. Agne linksmi-no jin, kalbedama:

— Busite swēki! Zbilutu Ostrogui ragotines galas uz lužo po sprandu, o no meszktaku iszlinido ir pasweiko. Ale kada atsiwers opa, reike užlipinėti berbertrukais.

— O ar turi?

— Turime. Jai reikes swiežio, tai ejsiwsu Zbiszku pa-medzio ant bebru.

Todel-gi Motiejus no to laiko gere kasdien meszktaukus, gesuas na krovieniuo pasweikimo.

Po sanauatei laiko wienok pradejo jau welei abejoti. Bro-lens jio, Zbiszku ramino, ragindamas jiu prie gerimo tauku, kada jis pasakojo, jog tos gidiuleos jiam maišo widuris ir jog kas tokis tarpkrauklij po skura kila, galwotis. Po de-szintis dienu buvo do blogiau: gumbas iszluogo, kaip gera-kriaus, paraudonawo ir sopojo, nes senas Motiejus nuolatos dejavo ir pagaliaus sawis nusilipu, o kada welei pradejo de-ginti jin kasztlige, pradejo welei regtingi ant mirties.

Net wienkart nakeze, Zbiszku pažadino isz miegu szaukus ras dediaus. Zbiszku skubei szoko no lowos, klausdamas, ko jis szauke jin:

— Užzibki greit balana — tare Motiejus — ir ejks-pas mane, nes kas-žin kas weikesi su manim; ne zinau ar ge-rai ar blogai.

Zbiszku skubei nubeges in paszaliniai kamara, kur kaka lije kurinosis ugnis, užzibbes balana, sugrižo ir, priejas prie lo-wos dedziaus:

— Kas-gi jums?

— Ugi gumbas mano truko, atluzis vilcios iszlinido, apieju peju jau jin su pirsztas bet iszimti ne galu, spruksta isz nagu.

— Gerai! Tik gerai suimkite nagais ir traukkite.

Motiejus, nors iszakusme szpere per dantis, bet kiszo-pirsztus in zaizda, grabliojo noredamas gerai suimi ge-legzai su nagais, pagaliaus suemes, lupo smarkai, surikdamas wienialaike:

— O Jezau, Marije....

— Turite?

— Turiu; net szalas pratkaitas mane apipile, bet turui, szta-wi, ziurek!

Tai tares, parde broleniu pailga smaila atluži geležini, kuris no blogai nukalatos wilcios atlužo ir kuri per kelis me-nius Motiejus nesjuziosiot tarpkrauklije.

— Aciu Diewiu! Dabartes pasweiksite.

— Gal' buti, bet man darab baisei skauda — kalbėjo Motiejus pasadamas pirsztas gumba, iš kurio pradejo teketi kraujei sumai-ziti su puliaus. Tieki tos bjauribus iszje, tai, rasi, ir bus lengwiau, bet Agne sakius, jog zaizda užlam-szeti netrebe berbertrukais.

Ejsiwa ritoj in miszka medzio ant bebro; turesime in bebruku.

Motiejui tuojaus ant ritojaus pasidare žimej geriau. Mie-go gerai, o publues pradejo szuktis walgi.

Ant meszktaku jau ne nojre nei žwigtelėti, bet už tat kiausinios net isz dievju desetu kiausiniu suwaluge, su-wisa puse kepalu duonos, ižgeri dideli kruža, no groczius, alaus, nus-žiuo-tila su rankove lupsas, suglosti usus ir atkewe-pes, buk po sunkei prociai, tare:

— Na, dabar, tai kas kito! — Ir pradejo prasztis bro-le-no, idant pasipirupu pakwesti Ziga, nes jiam dabar jau bu-wi linkos.

Motiejus, idant su tawim tas pats ne nusikitu, kaij ir su Beduwa. Ka-gi tuomet biednas sens Motiejus da-ritu be taw?... jau jis ir teip wos tik kviepuo?... Pertai-gi paemeu szakia ir atejau taw in pagelba.

Merginai iszpuvole isz ranku skiltuwas ir pintis.

— Palauk-gi Ko? — pradejo kalbetti mergina susi-maiszusi.

— Jis piliau jios ranka ir tare:

— Diewas teužnoka taw mergele. Ne zinau kas butu-wikus be tawes.

Mergina jieszkodama, pritupus, skiltuwo ir pinties, ka-bejo, teisindamasi:

— Baiminaus, idant su tawim tas pats ne nusikitu, kaij ir su Beduwa. Ka-gi tuomet biednas sens Motiejus da-ritu be taw?... jau jis ir teip wos tik kviepuo?... Pertai-gi paemeu szakia ir atejau taw in pagelba.

— Ar tai tu artinai i-z užpakalo manes?

eslawo.
imi si už moteris noretu?
oktis.
duotusi — tare.
vai, turedamas už pagelbininką Wilka
iam dantis rodo, siedėdamasis. Ir stel-
se pjaunasi ant mirties.
ano, jodamas in karin tootoriskai lie-
eip: "Jaigu jiud už Agnus susipe-
o iš jiuu matiti!" Na, tai ir ka tur-
isia, tai wienas ant kito sznairuo-
stibes, bet potam abudu wiesztib.
Kliai abudu ne nuwirsta in pasuoli.
ai!

sibia ka mislij, jog rekejo jems
te neb' sumo tewo tawo namie, užpū-
r tawe panevali painti. Ka-gi tewa-
r dasižinojus jog esi wiruota, padarin-

rginos sužeibawo umai, zwigtelejus

asz pasiduocze? Ar tsi musu dware
e moku grieblis uz ragotines, kilpne-
na kas teip padarit?

kožna pasirizeli no sawo kiemo, o da-
io dwaro ir atmoniti pataikiceu ut
ewelis man nesiki sake, jog galeezu

a nudawinejo sawo patogu weidele
s net nusijuoke:

esu taw meroite tik kareliu buti!

, tare:

saugo mane no Wilko, o Wilkas no Pe-
iwaw globoje kuningo, perdetinio, iš T.
mislije grunties:

ake Zliskus wisi cia bijosi jio. Pet
a szwenta Jurgis, kaip taw teisibia sa-
minezei, nei tawo tewo nei žmoniu

tawo paimzeu.....

aptelejo ant wietos ir, pakelus akis
e koku tai szwelniu, tesliu ir stebini-

iosos prasiwre ir lauke atakimo, apsara-
ra priesiuztekejima saules.

mai kalbejo tikta mislije, kad padaritu
vieno iš anuodwieju. Po walandai, kri-
pudureis geltoni plauki ir kalbejo toliai
merginai su virialis karianti, kad jie rei-

ja ne pribus da wienas, tai wis wienas
kti turesi.

to ne pasakok! — atsake liudnei mergina

Seniai cia buwau, todel ne zinau, ar
tokis, kas taw geriau patiku? ..

u liukis su tokia pasaka — atsake mergina
e koki laika tledami, perspizedinedami
nu, kurie da buwo suspinia apiniai. Zlo-
leszdamas apinu ir daridamas kelia del
measkui jin su kilpine ir wilicziomis ant
peči medzieki,

— tare ji — cia ne'oli už krumu, gilu
rasta.

batus ilgus tai sausai perbrisiwa — ats-

laejo upeli. Agne gerai zinodana padej-
es atrado brasta, paširode wienok jog up-
atwines no dažnus lijimo ir jog wandens
ga

Zbiskus nesiklaudamas suwis paeme
adejo bristi.

czeu asz ir pati — tare Agne.

sabink-gi už kaklo ir laikikis gerai!
nazieli wandeniu, megindamas po kožnam
tant ne inžengti in gilia, bei ant nematomu

ipskabinusi waikino kakla, pagal paliepi-
e jo krutines, o kada buwo netoli kito kras-
e:
zku.

ejisu ne už Preslawo ne už Wilkuezo...
ant kranto, paliaido jie atsargei ant žem-
zausie:

egul tave Diewas apteike wisugerausius! Ne
asai, kuris tave gaus už moteri.

eliui ne buwo jau toli. Agne dabar ejo pia-
cas no laiko atsiweizinejo in waikina, de-
nu, duodama tuom zenklaj, dant tleit. Ejo
ledami abdu atsargei ir gabej kuptas, no kpi-
nes szalies dautinejo link ju ausu atbalisi
ir inimino miszke paukszezu, kas stebejo Zbiskus

is aniem buwo nultili.

nais wermse — tare tikei mergina, kur ziem-
is, bet ir erzerlik tis kraszta uszszala laik-
i. Matis kaip ruksta ...

is paziurejo in szali kur kilo no žemes bals-
us; buwo ten ezerelis.

velei staptelius atsigrizo in waikina pridele-
lupu. Zbiskus tilejo ir atsargei žengo pasku-
i. Po walandelai buwo ant wietos. Mergin-
nute inslinoge ant paikus ant wendano g-
us padare ir teip-pat, susedo ir malszei se-
tidamis nieko per ruka, (migas). Buwo cia
etrakinejo retkarczeis da lakiokjeu pen-
Pagalauus paputejewelis iszkslaistidas rub-
ais pageltusio gluosnio ir suraukslejas wend-

ieko ne matti — tare Zbiskus.
e mati, Tiek!

is prabeges nutilo, malsza welei apsiwespala-
elai isz po wandens iszskiszu wienas galwa,
galiaus netoli no gluosnio nusiliaido in
anti didelis senas bebras, turedamas dantias
drua ugrazsta szaka. Zbiskus zemiu Agnes
ubrio medzio, iszwiido tiktai kaip ranku mero-
galwa palinko priszakin, matomai mieraw, pu-
niu, dant szanti in zwereli, kursai ne prijusiai
plauke saw be saugojimosi. Sztai suzrige wile-
s isz kilpines, perkirdama smarkei ora, o A-

(Toliaus bus)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

